

การใช้ภาษาถิ่นกับการแสดงอัตลักษณ์: กรณีศึกษาการใช้ภาษาไทตาด

ต.บ้านผึ้ง อ.เมือง จ. นครพนม

The Use of Dialects and the Expression of Identity: A Case Study
on the Use of the Tai -Tat Language in Ban Phueng Sub-district,
Mueang district, Nakhon Phanom Province

กฤติมา จรรยาเพศ

Krittima Janyaphet

อาจารย์ประจำสาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในยุคดิจิทัล คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยนครพนม

Thai Language for Communication in Digital Era Program,

Faculty of Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University

rose5@gmail.com

Received: September 30, 2025 Revised: October 24, 2025 Accepted: November 5, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจบทบาทของการใช้ภาษาท้องถิ่นไทตาดเพื่อแสดงอัตลักษณ์ลดความเหลื่อมล้ำ โดยอ้างอิงแนวคิดของ ปีแยร์ บูดีเยอร์ และ เปาโล เฟอร์รี บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาไม่ควรมีมาตรฐานเดียวแต่ควรปรับให้เข้ากับ ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของผู้เรียน แนวคิดของบูดีเยอร์เกี่ยวกับ “ฮาบิทัส” อธิบายว่าโครงสร้างภายในตัวบุคคลนั้นถูกสร้างขึ้นจากการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน การศึกษาเป็นกลไกที่ขับเคลื่อนระบบการผลิต บูดีเยอร์เน้นย้ำถึงความสำคัญของ “สำนึกแห่งศักดิ์ศรี” และ “ความเป็นอัตวิสัย” ในทางกลับกัน เปาโล เฟอร์รี วิพากษ์การศึกษาแบบ “ฝากธนาคาร” ที่ครูยึดเยียดความรู้ให้นักเรียน เขาเสนอว่าการศึกษาที่แท้จริงควรมีเป้าหมายเพื่อปลูก “จิตสำนึกวิพากษ์” ในตัวผู้ถูกกดขี่ เฟอร์รีมองว่าภาษาเป็นพื้นที่ของการต่อสู้ และการนำภาษาของผู้ถูกกดขี่กลับคืนมาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะมันเป็นเครื่องมือในการโต้เถียงเพื่อความจริง ทั้งบูดีเยอร์และเฟอร์รีต่างเห็นพ้องต้องกันว่า การศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติที่เชื่อมโยงคนกับโลกภายนอกอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้ความรู้ที่สั่งสมมาตามกาลเวลา ในบริบทของประเทศไทย นโยบายภาษาได้กำหนดให้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาหลักของชาติ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2461 ซึ่งส่งผลให้ภาษาท้องถิ่นอื่น ๆ ถูกจำกัดการใช้และอาจถูกละเลยภูมิปัญญาที่มาพร้อมกับภาษาเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม ภาษาท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการรักษา “ตัวตน” และ “เอกลักษณ์” ของชุมชน กรณีศึกษาของกลุ่มไทตาดในจังหวัดนครพนม พบว่า ภาษาไทตาด มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแสดงตัวตนและสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญาของตนเอง

คำสำคัญ: ภาษากับอัตลักษณ์ ภาษาถิ่น ภาษาไทตาด

Abstract

This article aims to explore the role of the use of the Tai Tad local language in expressing identity and reducing social inequality, drawing on the theoretical perspectives of Pierre Bourdieu and Paulo Freire. The article argues that education should not adhere to a single standardized model but should instead be adapted to the linguistic and cultural diversity of learners. Bourdieu's concept of *habitus* explains that individuals' internal structures are shaped through everyday learning, with education functioning as a mechanism that drives systems of production. He emphasizes the importance of a "sense of dignity" and "subjectivity." In contrast, Paulo Freire criticizes the "banking model" of education, in which teachers deposit knowledge into passive learners, and proposes that authentic education should aim to awaken "critical consciousness" among the oppressed. Freire views language as a site of struggle and asserts that reclaiming the language of the oppressed is essential, as it serves as a tool for reflection in the pursuit of truth. Both Bourdieu and Freire agree that transformative education emerges from practices that creatively connect individuals with the external world, drawing upon accumulated knowledge over time. In the Thai context, language policy has designated Standard Thai as the national language since 1918, resulting in the marginalization of other local languages and the neglect of the indigenous knowledge embedded within them. Nevertheless, local languages play a crucial role in preserving community "selfhood" and "identity." A case study of the Tai Tad community in Nakhon Phanom Province demonstrates that the Tai Tad language is vital for identity expression and for generating knowledge rooted in the community's own local wisdom.

Keywords: Language and Identity, Dialect, Thai-Tat language

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ที่แท้จริงไม่ควรมีมาตรฐานเดียวหรือรูปแบบเดียวสำหรับทุกคนในสังคม หากแต่เป็นไปเพื่อสอดคล้องกับความหลากหลายของผู้เรียนที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับบริบทของพื้นที่และวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้สร้างไว้ภายในตัวตนรวมถึงร่วมสร้างโครงสร้างสังคมต่าง ๆ ขึ้นมาร่วมกันไม่ว่าจะทางตรงและทางอ้อม ในบทความชิ้นนี้จะนำเสนอถึงโครงสร้างทางสังคมที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน ความร่วมมือกัน ซึ่งปรากฏอยู่ในแนวคิดของปีแยร์ บูดีเยอร์ ที่อาจารย์สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต (2553) ได้ศึกษาและนำเสนอแนวคิดต่อสาธารณชนรวมถึงผลงานของเปาโล เฟอร์รี ที่ว่าด้วยการศึกษาของผู้ถูกกดขี่ที่ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องโครงสร้างครอบงำที่เป็นต้นรากของการกดขี่ที่มีผลต่อการศึกษา ส่วนอีกประเด็นหนึ่งที่จะนำเสนอในบทความนี้คือ การศึกษาการสนทนาหรือการสื่อสารอันเป็นรูปแบบหนึ่งที่ทั้งปีแยร์ บูดีเยอร์และเปาโล เฟอร์รี เห็นว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการศึกษที่เป็นไปเพื่อมุ่งสู่การเปลี่ยนแปลงและการแก้ปัญหาของชุมชนหรือสังคมได้

โครงสร้างระบบการศึกษา

รูปแบบการนำเสนอความคิดของบูดีเยอร์นั้นอยู่ในงานชาติพันธุ์วรรณาซึ่งมองว่าคนถูกกำกับโดยโครงสร้างหรือกฎเกณฑ์บางอย่างแต่ก็สามารถที่จะเลือกกระทำการได้ด้วยตนเองอยู่บ้าง เพราะคนมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่นอยู่ภายในที่เรียกว่า ฮาบิทัสที่เป็นโครงสร้างที่ทั้งถูกสร้างและเป็นผู้สร้าง แม้คนอยู่ภายใต้ฮาบิทัสก็สามารถสร้างฮาบิทัสใหม่ ๆ คนจึงมีทั้งอิสระและอยู่ภายใต้ฮาบิทัสของตน (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) ส่วนเปาโล เฟร์รี เสนอความคิดให้ผู้ที่ถูกกดขี่สามารถวิพากษ์ไตร่ตรองและลงมือทำเพื่อการปลดปล่อยตนเองและผู้อื่นจากโครงสร้างการครอบงำ การกดขี่เพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งการนำเสนอแนวคิดของทั้งสองนักคิดนี้มีทั้งเหมือนและคิดต่างในบางมุมซึ่งจะผู้เขียนจะนำเสนอต่อไป

ในส่วนของประเด็นทางด้านโครงสร้างทางสังคมที่มีทั้งแง่มุมก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและร่วมมือกันรวมถึงโครงสร้างที่ครอบงำในระบบการศึกษา บูดีเยอร์ได้กล่าวถึง ฮาบิทัส ซึ่งเป็นโครงสร้างที่ยืดหยุ่นในตัวคน อันก่อให้เกิดตัวแบบโครงสร้างขึ้นมาใหม่เรียกว่า “วงการ” (field) ซึ่งเป็นโครงสร้างทางสังคมที่มีวงการอยู่ภายใน แต่ละวงการจะมีความเป็นอิสระในระดับหนึ่ง แต่ขึ้นกับวงการอื่น ๆ ด้วยและภายในวงการก็มีการต่อสู้ (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) บูดีเยอร์ชี้ให้เห็นความสำคัญระบบการศึกษาในฐานะตัวกลางระหว่างวงการผลิตขนาดจำกัดกับวงการผลิตขนาดใหญ่ ระบบการศึกษานี้เองเป็นตัวขับเคลื่อนให้กับระบบการผลิต (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) เกิดความรู้สึกแปลกแยกและความทุกข์ทนภายในระบบการศึกษาและการทำงานจากการแข่งขันระหว่างชนชั้นของผู้มีความรู้ (กระฎุมพี) และผู้ที่ไม่ได้รับการรับรองจากสถาบัน (ชาวบ้านหรือผู้ใช้แรงงาน) (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) ในส่วนความคิดของเปาโล เฟร์รี มองว่าแนวการศึกษาแบบ “ผาถนาคารโกชนาการ” โดยมีเป้าหมายหลักที่จะขุ่นสมองของนักเรียนให้สมบูรณ์ผ่านการผกาสสม ความรู้ของครู การศึกษาประเภทนี้ สนใจการผลิตซ้ำข้อเท็จจริง แทนที่จะเป็นการเข้าใจองค์ความรู้นั้น เพื่อจะผลิตสร้างความรู้ใหม่ แน่แน่นอนว่าจะส่งผลให้ความสนใจใคร่รู้เชิงญาณวิทยาและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนตายด้านสืบเนื่องจากถูกความรู้ที่ครูยึดเย็ดให้ท่วมทับ “ซึ่งอันที่จริง [เป็น] ... สิ่งที่ทำให้แปลกแยกและถูกแปลกแยกเกือบจะทั้งหมดเพราะแทบจะไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียนเลย” (เฟร์รี, 2560) ซึ่งความต่างของทั้งสองคนมีอยู่เพียงเล็กน้อยในแง่ของมุมมองของบูดีเยอร์ที่มองว่า ระบบการศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อนให้กับระบบการผลิต วงการแห่งการบริโภค แต่สำหรับเปาโล เฟร์รีมองว่าระบบการศึกษานั้นอยู่ในนามของการกดขี่ การครอบงำที่ลดพลังการสร้างสรรค์ของตนไป สำหรับสิ่งที่ทั้งบูดีเยอร์และเปาโล เฟร์รี มองในแนวทางเดียวกันคือ การให้แนวทางแก่ผู้ที่เข้ามาศึกษา คือ ความรู้ความสามารถในการ อ่าน หรือ ถอดรหัส ในความคิดของบูดีเยอร์ “...สิ่งที่ผู้บริโภคได้รับจากการอบรมบ่มเพาะในระบบการศึกษาก็คือชุดของการรับรู้และการจัดจำแนก ทำให้ผู้บริโภคสามารถ “ถอดรหัส” ผลงานทางศิลปะได้” “คนที่อยู่ในระบบการศึกษาก็คือปัญญาชนหรือนักวิชาการที่เป็นผู้ให้ความรู้และฝึกฝนความสามารถเฉพาะทางให้แก่ผู้ที่เข้ามาศึกษา ซึ่งในที่นี้ก็คือ ความรู้ความสามารถในการ “อ่าน” หรือ “ถอดรหัส” ผลงานทางศิลปะ การมีฮาบิทัสหรือการอาศัยระยะเวลาอันยาวนานในการฝึกฝนอยู่ในระบบการศึกษาทำให้ผู้ศึกษาแสดงออกซึ่งความรู้ในการถอดรหัสได้อย่างคล่องแคล่วและมีบุคลิกที่เป็นธรรมชาติ (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) ส่วนทางด้านเปาโล เฟร์รี มองว่า “ในทุกลำดับขั้นของการถอดรหัส คนเราจะแสดงโลกทัศน์ของตนให้ปรากฏออกมา และในวิธีคิดของพวกเขาเกี่ยวกับโลกและวิธีการที่เขาเผชิญโลก ไม่ว่าจะเป็นแบบรื้อรับโชคชะตาที่ฟาลิซิด แบบมีพลวัต หรือแช่แข็ง..” (เฟร์รี, 2560) การถอดรหัสนี้เปาโล ก็เห็นอย่างเดียวกันกับบูดีเยอร์ ว่าเป็นการศึกษาในพื้นที่หนึ่ง ซึ่งเป็น

“รหัส”ที่ต้องทำการถอดความ แต่ในส่วนของเปาโลมองถึงปฏิสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ว่าเป็นอย่างไรเพิ่มเติมจากตัวตนธรรมชาติที่ซ่อนอยู่และนอกเหนือจากทางด้านศิลปะเท่านั้น “ระหว่างการเย็บเยียนผู้สืบค้นจะยึดพื้นที่ที่ทำการศึกษเป็น “จุดมุ่งหมาย” เชิงวิพากษ์ของตน ประหนึ่งมันเป็น “รหัส” ที่มีชีวิตขนาดใหญ่ไพศาลและไม่เหมือนใคร ที่จะต้องทำการถอดความ พวกเขาจะมองพื้นที่ดังกล่าวเป็นผลรวมและไปเยือนซ้ำแล้วซ้ำเล่าเพื่อพยายามจะ “ผ่าแยก” ผลรวมโดยวิเคราะห์มิติบางส่วนที่ตนประทับใจพวกเขาจะขยายความเข้าใจผ่านกระบวนการนี้ว่า ส่วนต่าง ๆ มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร ซึ่งต่อมาจะช่วยให้พวกเขาเข้าใจผลรวมนั้นโดยทะลุปรุโปร่ง” (เฟรรี, 2560)

การศึกษากับการสื่อสารสนทนา

การศึกษากับการสื่อสารหรือการสนทนา ทั้งสองนักคิด คือ บูดิเยอร์และเปาโล เฟรรี ต่างมีความคิดเห็นในเรื่องการสื่อสารและการสนทนาที่น่าสนใจดังนี้ บูดิเยอร์มองว่า บทสนทนาที่ถูกบังคับให้เกิดขึ้นเป็นภาพลวงตาที่เป็นกลไกของผู้วิจัยภายนอกที่จะให้ความสัมพันธ์ของผู้ร่วมสนทนาแยกจากกันหรืออยู่ด้วยกัน มีการบังคับให้แสดงความคิดเห็นซึ่งอาจจะเกิดการทู่เถียงและกั๊วะงั๊วะ ซึ่งนั่นเป็นวิธีของนักชาติพันธุ์วิธีวิทยาทำการศึกษ โดยที่บูดิเยอร์มองว่าต้องดูในเรื่องผัสสะหรือสำนึก (sense) หรืออารมณ์ความรู้สึก (sentiment) ด้วยเพราะในการวิจัยเกิดภาวะตึงเครียดขึ้นจากการแทรกแซงของนักวิจัย ซึ่งบูดิเยอร์ให้ความสำคัญกับสำนึกแห่งศักดิ์ศรี ให้ความเอาใจใส่กับความเป็น อัตวิสัย มากกว่าทำให้ผู้ถูกวิจัยสูญเสียความรู้สึก ซึ่งทำลายศักดิ์ศรีของพวกเขา เช่น ในการวิจัยของการฟังเพลงหรือของนักชาติพันธุ์วิธีวิทยาคนอื่น ๆ จะพบว่า เกิดภาวะตึงเครียดขึ้นจากการแทรกแซงของนักวิจัย แต่นักชาติพันธุ์วิธีวิทยากลับมองว่าเป็นวิธีที่ดีที่จะเผยให้เห็นความสำคัญของ “สามัญสำนึก” บูดิเยอร์ ศึกษาสำนึกแห่งศักดิ์ศรี (sense of honour) ซึ่งมีที่มาจาก “กฎเกณฑ์” ภายในร่างกาย การให้ความสำคัญกับสำนึกแห่งศักดิ์ศรีก็คือการศึกษาที่ให้ความเอาใจใส่กับความเป็น “อัตวิสัย” มากกว่าการสร้างสถานการณ์ให้ผู้ถูกวิจัยต้องสูญเสียความรู้สึก ซึ่งเท่ากับเป็นการทำลายศักดิ์ศรีของพวกเขา” (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) ส่วนความคิดของเปาโลได้ให้ความเห็นในเรื่องการสื่อสารในการศึกษาดังนี้ “...บทบาทที่ขยายตัวเกินปกติของตนนั้นไม่มีความมั่นคงที่แท้จริง เพราะคนเราต้องหาทางที่จะมีชีวิตอยู่ กับ ผู้อื่นด้วยสมานฉันท์ บุคคลไม่อาจยึดเยียดตนเองหรือแม้เพียงแต่ดำรงอยู่คู่กันไปกับนักเรียนของตน ความสมานฉันท์ต้องอาศัยการสื่อสารที่แท้จริง...แต่ชีวิตมนุษย์จะมีความหมายได้ก็ต่อเมื่อมีการสื่อสารกันเท่านั้น การคิดของครูจะพิสูจน์ได้ว่าจริงแท้ ก็ด้วยความจริงแท้ของการคิดของนักเรียนเท่านั้น ครูไม่สามารถคิดแทนนักเรียนหรือยึดเยียดความคิดตนให้นักเรียนได้ การคิดจริงแท้ การคิดที่เป็นอิสระกับ ความเป็นจริง ไม่ได้เกิดขึ้นลำพังบนหอคอยงาช้าง แต่เกิดในการสื่อสารเท่านั้น...” (เฟรรี, 2560) สำหรับความต่างของทั้งสองนักคิดนั้นบูดิเยอร์มีแนวคิดที่มองโครงสร้างภายใน คือ ตัวตนของคนกับโครงสร้างภายนอกหรือสถานการณ์อย่างชัดเจนมากกว่าที่ใช้การสื่อสารเพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจเข้าใจเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา ในขณะที่เปาโลมองไปถึงความหมายของชีวิตมนุษย์ที่ได้มาจากการสื่อสารอย่างสมานฉันท์ อย่างไรก็ตามทั้งสองคนก็คิดเหมือนกันว่า ไม่ว่าจะเป็นการแทรกแซงหรือการยึดเยียดก็เป็นรูปแบบหนึ่งของการครอบงำที่ทำให้แนวทางการศึกษาไม่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างความเข้าใจระหว่างกันได้ สิ่งหนึ่งที่ควรตระหนักในแง่การศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงคือ การตระหนักถึงประวัติศาสตร์ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยกาลเวลาของมนุษย์ในทัศนะของเปาโล “...มนุษย์ตระหนักถึงกิจกรรมที่ทำและโลกที่ตนดำรงอยู่โดยกระทำการตามเป้าประสงค์ที่ตนเสนอไว้ มีที่มาในการตัดสินใจอยู่ทั้ง

ในตนเองและในสัมพันธภาพกับโลกและผู้อื่น แทรกซึมโลกด้วยการเข้าร่วมเชิงสร้างสรรค์ผ่านการเปลี่ยนแปลงที่พวกเขาลงแรง ต่างจากสัตว์ มนุษย์ไม่เพียงมีชีวิต หากดำรงอยู่ด้วย...” “...สำหรับมนุษย์ “ที่นี่” ไม่ใช่แค่พื้นที่ทางกายภาพ แต่เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ด้วย” (เฟรรี, 2560) ในส่วนของบูดีเยอร์ มองถึง คน มีโครงสร้างจากภายในกำหนดอยู่และโครงสร้างภายในไม่ใช่ธรรมชาติ เพราะได้มาจากการเรียนรู้ การปฏิบัติในชีวิตประจำวันซึ่งสั่งสมเป็นกระบวนการการทำงานของฮาบิทัส อันเป็นโครงสร้างยืดหยุ่น มีการสั่งสมและปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ (สูนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553) ซึ่งสรุปได้ว่าทั้งสองนักคิดมองเห็นการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติของคนที่เชื่อมโยงตนกับโลกภายนอกในทางที่สร้างสรรค์อันได้มาจากความรู้ที่สั่งสมมาผ่านกาลเวลา

แนวคิดการศึกษาทางภาษา

แนวคิดทางด้านการศึกษากับการพัฒนามนุษย์เป็นสิ่งที่นักคิดหลายคนให้ความสนใจหนึ่งในนั้นคือ เปาโล เฟรรี นักปรัชญาทางด้านการศึกษาชาวบราซิลที่ได้วิพากษ์ถึงการศึกษาที่ถูกกดขี่ซึ่งไม่ได้นำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง เป้าหมายหลักของการนำเสนอแนวคิด การศึกษาของผู้ถูกกดขี่ คือ การปลุกความรู้ ความคิด สร้างสรรค์ และความสามารถในการไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ในตัวผู้ถูกกดขี่เอง เพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ทำให้ผู้ถูกกดขี่กลายเป็นคนชายขอบซึ่งการตระหนักรู้นี้เป็นการริเริ่มนำไปสู่โครงการเพื่อเสรีภาพผ่านการรู้ปฏิบัติ (praxis) ซึ่งต้องอาศัยการวิพากษ์ไตร่ตรองและการลงมือทำอย่างสม่ำเสมอ (เฟรรี, 2560) สำหรับเฟรรี การนำถ้อยภาษาของผู้ถูกกดขี่เองขึ้นมา นับว่าเป็นฐานะหนึ่งในกระบวนการของการได้เสียงมา เขาเห็นว่าเป็น “แก่นเรื่องมูลฐาน” สำหรับโลกที่สาม เป็นชัยชนะเหนือสิทธิในการเปล่งเสียง สิทธิในการออกเสียงถ้อยคำของตน เฟรรีมองว่า สิทธินี้คือสิ่งที่ผู้ถูกกดขี่จำเป็นต้องเรียกคืนเพื่อจะได้พูดถ้อยคำของตนเอง เป็น “สิทธิในการเป็น [ตัวของตัวเอง] เพื่อกำหนดทิศทางของชะตากรรม [ของพวกเขา] เขายังมองอีกว่าสิทธินี้เองที่อำนาจฝ่ายครอบงำพยายามทุกอย่างที่จะปิดกั้น เพื่ออายัดถ้อยคำของผู้ถูกกดขี่ไว้ เพราะถ้อยคำนั้นแสดงให้เห็นถึงกลไกของการกดขี่จะถูกบิดเบือนและปิดกั้น การอายัดภาษาโดยอำนาจการกดขี่ หรือแม้แต่มิการพร่ำสอนของนักวิชาการฝ่ายเสรีนิยมถึง “การเสริมพลังของชนกลุ่มน้อย” และ “ให้เสียงแก่ชนกลุ่มน้อย” แต่ขณะที่พวกเขาเองเป็นตัวแทนของคนส่วนมาก โดยเลือกใช้คำนุ่มนวลรี้นหูทดแทนอย่างเกินเลย หรือทางที่ผิดในวาทกรรมทางวิชาการและสื่อกระแสหลัก ถ้อยคำรี้นหูจึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่เฟรรีมองว่าเป็นการใช้ภาษาที่ไม่เพียงแต่บิดเบือนและอำพรางความจริง แต่ยังเป็นกลวิธีที่คนมีอำนาจครอบงำใช้เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจจากประเด็นจริงของปัญหาสังคมต่าง ๆ (เฟรรี, 2560) ในหนังสือ การศึกษาของผู้ถูกกดขี่นี้ยังได้เสริมประเด็นเรื่องการบิดเบือนภาษาอันเป็นกลวิธีที่อรุณคดี รอย มองว่า

“การช่วงชิงถ้อยคำและใช้เป็นอาวุธ...ใช้มันปกปิดเจตนา และใช้ในความหมายที่ตรงกันข้ามกับความหมายดั้งเดิม เหล่านี้เป็นหนึ่งในชัยชนะเชิงยุทธศาสตร์ที่แยบยลของบรรดาทุนซื้อในระบบอภิบาลใหม่ มันเปิดทางให้พวกเขาขับพวกปากกล้าให้กลายเป็นคนชายขอบ ครอบงำภาษาที่พวกเขาจะใช้วิพากษ์วิจารณ์ไป” (เฟรรี, 2560)

หากจะกล่าวถึงแนวคิดเรื่องของการล่าอาณานิคม การปกครองของวัฒนธรรมอารยะ Aimé Césaire ผู้เป็นนักกวี นักเขียนและนักการเมืองชาวมาร์ตินิกา ได้ให้ความคิดเห็นในเรื่อง ชาติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการรวมศูนย์อำนาจในการปกครองว่า It is a fact: the nation is a bourgeois phenomenon. Exactly; but if I turn my attention from man to nations, I note that here too there is great danger; that colonial enterprise is to the modern world what Roman imperialism was to the ancient world: the prelude to Disaster and the forerunner of Catastrophe. Come, now! The

Indians massacred, the Moslem world drained of itself, the Chinese world defiled and perverted for a good century; the Negro world disqualified; mighty voices stilled forever; homes scattered to the wind; all this wreckage, all this waste, humanity reduced to a monologue, and you think that all that does not have its price? The truth is that this policy cannot but bring about the ruin of Europe itself, and that Europe, if it is not careful, will perish from the void it has created around itself.” (Césaire, 1972) ซึ่งทัศนะนี้ทำให้มองเห็นว่าการรวมศูนย์โดยใช้นโยบายเพียงเสียงเดียวที่ไม่มีความหลากหลายนั้นถือเป็นอันตรายต่อการดำรงอยู่ของประเทศชาติได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ Césaire ยังแสดงให้เห็นด้วยว่า ความเท่าเทียมในความหลากหลายจริง ๆ นั้นไม่ได้อยู่ในกฎหมายที่ตีตราไว้ว่ามีความเท่าเทียมกัน เป็นเพียงแค่การให้ความรับผิดชอบและการทำงานเพิ่มเติมที่เพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

นโยบายการศึกษาทางภาษาของไทย

ในประวัติศาสตร์ชาติไทยว่าด้วยเรื่องความพยายามการใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาชาติของประเทศเริ่มมีมาตั้งแต่พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 ซึ่งบังคับให้ทุกโรงเรียนสอนภาษาไทยตามแบบแผนราชการและมีการจำกัดการใช้ภาษาชาติพันธุ์อื่นอีกด้วย จึงถือได้ว่า พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2461 อาจถือเป็นนโยบายภาษาชาติอย่างเป็นทางการฉบับแรกของไทย (วิทย์ วิศทเวทย์, 2565 อ้างใน มนสิการ เสงสุวรรณ, 2561) ภายหลังต่อมา เมื่อได้มีการจัดทำแผนการศึกษาชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2479 ซึ่งอยู่ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในช่วงปี พ.ศ. 2483 จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มีการประกาศรื้อนิยามว่า “ภาษาไทยเป็นภาษาของชาติ” ดังนั้น ภาษาไทยจึงมีบทบาทเป็นทั้งภาษาชาติและภาษาราชการโดยอัตโนมัติ (มนสิการ เสงสุวรรณ, 2561) เมื่อภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างบุคคลในสังคมเพื่อความเข้าใจตรงกันในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความคิด ค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อ รวมถึงการแสดงถึงความหมายต่าง ๆ ของสิ่งที่ต้องการสื่อ ภาษาจึงเป็นเรื่องของคนหมู่มาก การกำหนดให้คนในชาติใช้ภาษาทางการเพียงภาษาเดียวจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่จะรวมผู้คนและปกครองคนในชาติได้ง่ายขึ้นมาก รวมทั้งเป็นการแสดงตัวตนของคนในชาติได้อีกทางหนึ่ง หากแต่ทั้งนี้ หลักการหรือแนวทางปฏิบัติใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทุกภาษาที่มีใช้อยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่งก็เรียกได้ว่าเป็น “นโยบายภาษา” (พรพิบูล เพ็ญแจ่ม, 2555 อ้างใน มนสิการ เสงสุวรรณ, 2561) จากการศึกษาของจาร์ค เลอแคลร์ค (Leclerc ; ทรงพร ทางเจริญศักดิ์ และบำรุงสุข สุรชาติ, 2552 อ้างใน มนสิการ เสงสุวรรณ, 2561) ประเทศไทยเป็นหนึ่งใน 12 ประเทศด้วยเหตุที่มีนโยบายแบบผสมกลมกลืนที่ต้องการให้ประชาชนทุกชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันต้องพูดภาษาเดียวกันเท่านั้น จึงนับว่าเป็นการดูถูกถิ่นภาษาชาติพันธุ์ย่อยอื่น ๆ รวมถึงการกำหนดวันภาษาไทยแห่งชาติ ทุกวันที่ 29 กรกฎาคมของทุกปีที่ทำให้ทุกคนตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของภาษาไทย ทำให้ภาษาไทยยังมีบทบาทความสำคัญยิ่งขึ้นในการเป็นศูนย์กลางของการถ่ายทอดความคิดที่เป็นสากลที่อาจทำให้ละเลยภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่เกิดจากภาษาท้องถิ่นหรือภาษาชาติพันธุ์ไป ดังนั้นผลประโยชน์ของการใช้ภาษาไทยกลางก็ตกเป็นของกลุ่มผู้ปกครองที่ทำให้การรวมศูนย์การปกครองเป็นไปได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตามภาษาท้องถิ่นถือว่ามิใช่ประโยชน์และรักษาไว้เพื่อการฟื้นฟูคุณค่าทางวัฒนธรรมอันเป็น “ตัวตน” และ “เอกลักษณ์” ประจำท้องถิ่นได้ดี เช่น การผลักดันโครงการการใช้ภาษาท้องถิ่นอีสานของชาวจังหวัดขอนแก่นที่มีการรักษาคงไว้และฟื้นฟูการสอนภาษาอีสานในโรงเรียนเทศบาลเพื่อรวบรวมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ไว้ (Draper and Mitchell, 2017)

ภาษาอีสานกับการแสดงตัวตน

เพื่อให้เห็นว่าภาษาอีสานมีความสำคัญต่อการแสดงถึง “ตัวตน” ที่สามารถสร้างพื้นที่ความรู้ตาม ภูมิปัญญาของตนได้ ผู้เขียนจึงขอกล่าวถึงงานของเพรีในเรื่องภาษาและการรู้ปฏิบัติ (praxis) ดังนี้ “ภาษา ไม่ได้เป็นแค่พื้นที่ของการต่อสู้คัดจ้งกันอย่างเดียว แต่ยังเป็นเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับกระบวนการไตร่ตรอง เชิงวิพากษ์เพื่อให้ความจริงปรากฏ อันเป็นหัวใจของ จิตสำนึกวิพากษ์..เป้าหมายหลักของการใช้การรู้ หนังสือ และวิธีการต่อเนื่องที่เขาพัฒนาขึ้นสำหรับผู้เรียนผู้ใหญ่เฉพาะกลุ่ม เพื่อนำพาพวกเขาไปสู่ จิตสำนึก วิพากษ์ กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ไม่ว่าเรามาจากที่ใด” (เพรี, 2560) เน้นอนว่าการได้มาซึ่งอิสรภาพนั้นต้องผ่าน การรู้ปฏิบัติที่กระทำด้วยความรักที่คัดค้านความไร้รักอันเป็นต้นตอของความรุนแรง (เพรี, 2560) การใช้ กระบวนการรู้ปฏิบัติด้วยการคิดไตร่ตรองและลงมือกระทำก็เพื่อการปลดปล่อยเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อโลก เพรียังกล่าวถึงการศึกษาแบบมีเจตนาร่วม ครูและนักเรียน ผู้นำและประชาชน ที่มีเจตนาร่วมว่าด้วยความ เป็นจริง การรู้ความเป็นจริงผ่านการไตร่ตรองและการทำร่วมกันแล้วนั้นจะค้นพบตนเองในฐานะผู้รังสรรค์ ความรู้ที่ขึ้นใหม่มาใหม่ตลอดไป โดยการเข้าร่วมต้องเป็นไปอย่างตั้งมั่นในพันธกิจ (เพรี, 2560) ในส่วนของ ภาษาท้องถิ่นอีสานของกลุ่มไทตาด จัดว่าอยู่ในตระกูล กลุ่มภาษาไท-กระได การศึกษาภาษาและวัฒนธรรม ไทตาดของชาวไทตาดทำให้คนรุ่นใหม่เข้าใจภาษาและวัฒนธรรมของตน สามารถต่อยอดสร้างองค์ความรู้ ใหม่จากภูมิปัญญาที่ได้รับจากปราชญ์ชาวบ้านจนกระทั่งมีการสร้างห้องเรียนทุกวันศุกร์เพื่อถ่ายทอดภูมิ ปัญญาของชุมชนให้ชนรุ่นหลังนี้

“ไทตาด” เป็นชื่อที่เรียกตัวเองที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครพนม ซึ่งคนส่วนน้อยจะรู้จักและรับรู้ว่ามี กลุ่มชาติพันธุ์ นี้ในจังหวัดนครพนม

จากการศึกษาของอาจารย์ธรรมา ใจเที่ยง จากโครงการศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชน 2 ฝั่งโขงและ คำยืนยันของกลุ่มนักปราชญ์ประจำชุมชนที่ได้คัดลอกประวัติของกลุ่มชาติพันธุ์จากใบลาน พบว่า ไทตาด เป็นกลุ่มชนหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ไทสาขาหนึ่งที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่อาณาบริเวณสิบสองปันนา แลบรมณฑลยูน นาน ประเทศจีน ต่อมาได้อพยพจากจีนมาอยู่ในประเทศพม่า อาศัยแถบลุ่มน้ำสาละวิน-อิรวดี จนกระทั่ง เกิดความขัดแย้งกับกลุ่มชนพม่าจึงอพยพมาตามแม่น้ำโขงเข้าสู่เมืองหลวงพระบางของประเทศลาว

จากนั้นก็อพยพมาสู่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน ประเทศลาว และตั้งบ้านเรือนที่บ้านผาตาด เมือง ยมราช หลังจากนั้นประมาณ 30 ปี (ช่วงเวลาคร่าว ๆ พ.ศ. 2369) ได้พากันอพยพข้ามแม่น้ำโขงมาอาศัย บริเวณท่าวัดโอกาสเขตเทศบาลเมืองนครพนมในปัจจุบัน

ไทตาด กลุ่มใหญ่มาดั้งชุมชนอยู่บริเวณบ้านฝั ง ตำบลบ้านฝั ง ส่วนหนึ่งอยู่ชุมชนบ้านหนองบัว ตำบลนาทรายควาย ส่วนหนึ่งอยู่ที่บ้านนาคำกลาง ตำบลนาทราย อำเภอเมือง นครพนม และส่วนหนึ่งอยู่ที่ บ้านพระซอง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

ลักษณะทางภาษา เป็นภาษาที่มีรากศัพท์เช่นเดียวกับคำในภาษาถิ่นอื่น ๆ มีสำเนียงคล้าย ๆ ไทญ้อ ไทลาว ไทผู้ไท

เอกลักษณ์พิเศษ คำลงท้ายมักมีคำว่า “เหื้อ” ตามหลังเช่น “ไปไสเหื้อ” “มาแต่ไต่เหื้อ” และคำ ว่า “นะ” เช่น “บไปนะ” มักออกเสียงภาษาไทยชัดเจน เช่น ควาย เกลือ ผีเสื้อ กลุ่มไทตาดดั้งเดิม ยังใช้ อักษรควบ เช่น คว ขว เหมือนภาษาราชการปัจจุบัน

การเปรียบเทียบตัวอย่างคำภาษาไทยติดกับภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง

ภาษาไทยติด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
คำเรียกขาน		
อู	เขา	เขา
ตุ	ซ้อย	กู, ฉั่น
ไผ	ไผ	ใคร
เจ้า	สู้	คุณ เธอ ท่าน
คำขานรับ		
เหอ	เหอ	เป็นคำขานรับเวลาคนเรียก
เอ้อ	เออ	เป็นคำขานรับ
หนะ	บ่อ หยัง	เป็นคำต่อท้ายคำถาม
ที่อยู่อาศัย		
เฮือน	เฮือน	บ้าน
โง	โงกะบอง	ฐานรองคบเพลิง
ชีกะบอง	ชีกะบอง	คบเพลิง
ก๊อก	ตะเกียง	ตะเกียง
ห้องส่วม	ห้องนอน ส่วม	ห้องนอน
ขันได	กะได	บันได
สาด	สาด	ฟูก ที่นอน เสื่อ
เครื่องใช้		
อู๋-แอ่ง	โอ่ง	โอ่งน้ำ
กะบ้วย	กะบวย	กระบวย
กะเปียน	พาเข้า	ถาด
ถาน	ส่วม	ห้องส่วม

ภาษาไทตาด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
ป่องเอี่ยม	ป่องแอม	หน้าต่าง
ลักษณะอาการ		
ฟ้าว	ฟ้าว	รีบ
เย็บยาน	เย็บ	ซ้า
คำเรียกเชิญในพิธีต่าง ๆ		
เยอ	ท่าน	ท่าน (คำเรียกเชิญผู้มียศถาบรรดาศักดิ์)
กูก	ท่าน	คุณ (คำเรียกเชิญแขกทั่วไป)

การเปรียบเทียบตัวอย่างประโยคภาษาไทตาดกับภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง

ภาษาไทตาด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
ประโยคบอกเล่า		
กูสิไปเมื่อนา	ข้อยสิไปนา	ฉันจะไปนา
กูสิไปนาหนองบักดอน	ข้อยสิไปนาหนองบักดอน	ฉันจะไปนาหนองบักดอน
กูสิตำแจ่วไปน้ำ	ข้อยสิตำแจ่วไปน้ำ	ฉันจะตำน้าพริกไปด้วย
ประโยคคำถาม		
มึงสิไปได	เจ้าสิไปไส	คุณจะไปไหน
มึงสิไปนำตุหนะ	เจ้าสิไปนำข้อยบ่อ	คุณจะไปกับฉันไหม
มึงสิไปนาได	เจ้าสิไปนาไต่	คุณจะไปนาไหน
มึงสิเอาปาแตกไปนำหนะ	เจ้าสิเอาปาแตกไปนำบ่อ	คุณจะเอาปลาร้าไปด้วยไหม
ประโยคคำสั่ง, ขอร้อง		
เ็นตูมากินน้ำเตอ	เ็นเฮามากินน้ำเตอ	เรียกพวกเรากินด้วยนะ
มึงเอาแหไปนำเตอ	เจ้าเอาแหไปนำเตอ	คุณเอาแหไปด้วยนะ

เอ็นอี่ตาฟ่อ อี่ตาหม่ตู่มากินน้ำเดอ	เอ็นอี่ฟ่อ อี่แมเฮามากินน้ำเด้อ	เรียกคุณพ่อคุณแม่มากิน ด้วยนะ
ประโยคเงื่อนไข		
คั่นบ่อเอาไปสิเอาได้ใส่แกง	คั่นบ่อเอาไปสิเอาหยั่งใส่แกง	ถ้าไม่เอาไปจะเอาอะไรใส่ แกง

การเปรียบเทียบบทสนทนาภาษาไทยตาด ภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง

ภาษาไทยตาด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
ก: มึงสิไปได	เจ้าสิไปไส	คุณจะไปไหน
ข: กูสิไปเมื่อนา	ข้อยสิไปนา	ฉันจะไปนา
ก: มึงสิไปนำตู่หนะ	เจ้าสิไปนำข้อยบ่อ	คุณจะไปกับฉันไหม
ข: มึงสิไปนาได	เจ้าสิไปนาได้	คุณจะไปนาที่ไหน
ก: กูสิไปนาหนองบักค่อน	ข้อยสิไปนาหนองบักค่อน	ฉันจะไปนาหนองบักค่อน
ข: มึงเอาแหไปนำเดอ	เจ้าเอาแหไปนำเด้อ	คุณเอาแหไปด้วยนะ
ก: กูสิตำแจ่วไปนำ	ข้อยสิตำแจ่วไปนำ	ฉันจะตำน้าพริกไปด้วย
ข: มึงสิเอาปาแตกไปนำหนะ	เจ้าสิเอาปาแตกไปนำบ่อ	คุณจะเอาปลาร้าไปด้วยไหม
ก: กะเอาไปฮั่นแหลว	กะเอาไปฮั่นตัว	ก็เอาไปนะสิ
ข: คั่นบ่อเอาไปสิเอาได้ใส่แกง	คั่นบ่อเอาไปสิเอาหยั่งใส่แกง	ถ้าไม่เอาไปจะเอาอะไรใส่ แกง
ก: แกงสุกแล้ว	แกงสุกแล้ว	แกงสุกแล้ว
ข: เอ็นตู่มากินน้ำเดอ	เอ็นเฮามากินน้ำเด้อ	เรียกพวกเรากินด้วยนะ
ก: แกงเต็มหม้อ	แกงเต็มหม้อ	แกงเต็มหม้อ
ข: เอ็นอี่ตาฟ่อ อี่ตาหม่ตู่มากินน้ำ เดอ	เอ็นอี่ฟ่อ อี่แมเฮามากินน้ำเด้อ	เรียกคุณพ่อคุณแม่มากิน ด้วยนะ

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. (2565). ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์
“ไทตาด”.

การวิเคราะห์ความแตกต่างของคำและประโยค

ตารางที่ 1 ให้นำมาแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างที่น่าสนใจในหลายด้าน ทั้งในด้านคำศัพท์ ไวยากรณ์ และการใช้งานในบทสนทนา

ความหลากหลายของคำสรรพนาม

ภาษาไทยตาดและภาษาอีสานมีระบบสรรพนามที่แตกต่างจากภาษาไทยกลางอย่างชัดเจน

“สื้อ” และ “เจ้า”: ในภาษาไทยตาดและภาษาอีสานใช้ “สื้อ” หรือ “เจ้า” เพื่อเรียกแทนบุคคลที่สอง (คุณ เธอ ท่าน) ในขณะที่ภาษาไทยกลางใช้คำว่า “คุณ” หรือ “เธอ”

“ตู” และ “ซ้อย”: ภาษาไทยตาดใช้ “ตู” และภาษาอีสานใช้ “ซ้อย” เพื่อแทนบุคคลที่หนึ่ง (ฉัน ผม) ซึ่งตรงกับคำว่า “กู” และ “ฉัน” ในภาษาไทยกลาง

คำลงท้ายและคำขานรับ

คำลงท้ายและคำขานรับสะท้อนถึงสำเนียงและลักษณะเฉพาะของแต่ละภาษาอย่างชัดเจน

“เหอ” และ “หนะ”: ภาษาไทยตาดมักใช้คำลงท้าย “เหอ” ตามหลังคำพูด หรือใช้คำว่า “หนะ” เพื่อต่อท้ายคำถาม

“เหอ” และ “เอ้อ”: ใช้เป็นคำขานรับในภาษาไทยตาดและภาษาอีสาน

โครงสร้างประโยค

โครงสร้างประโยคบอกเล่าและคำถามระหว่างภาษาไทยตาดและภาษาอีสานมีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก

คำว่า “สิ”: ใช้เพื่อแสดงถึงอนาคต (จะ) เช่น “กูสิไปเมื่อนา” (ฉันจะไปนา)

คำถาม: การสร้างประโยคคำถามในภาษาไทยตาดและภาษาอีสานจะใช้คำบอกตำแหน่งหรือคำเสริมท้ายประโยค เช่น “มึงสิไปไต่” (คุณจะไปไหน)

การอภิปรายผลการศึกษา

บทความนี้ได้สำรวจบทบาทของการใช้ภาษาท้องถิ่นไทยตาดเพื่อแสดงอัตลักษณ์ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยอาศัยแนวคิดของ ปีแยร์ บูดีเยอร์ (Pierre Bourdieu) และ เปาโล เฟรรี (Paulo Freire) ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลสนับสนุนข้อเสนอลักษณะที่ว่า การจัดการศึกษาไม่ควรมีมาตรฐานเดียว แต่ควรปรับให้เข้ากับ ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของผู้เรียน

การศึกษา : กลไกของการผลิตและการกดขี่

การอภิปรายผลในส่วนนี้พิจารณาโครงสร้างระบบการศึกษาจากมุมมองของนักคิดทั้งสอง:

มุมมองของบูดีเยอร์: การศึกษาในฐานะตัวขับเคลื่อนระบบการผลิต บูดีเยอร์มองว่าระบบการศึกษาเป็นตัวกลางและเป็น ตัวขับเคลื่อน ให้กับระบบการผลิต สิ่งที่ผู้เรียนได้รับคือชุดของการรับรู้และการจัดจำแนกที่ทำให้สามารถ “ถอดรหัส” ผลงานต่าง ๆ ได้ การมี “ฮาบิทัส” (habitus) หรือโครงสร้างภายในที่ยึดหยุ่นซึ่งสั่งสมมาจากการเรียนรู้และการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้ศึกษาสามารถแสดงออกซึ่งความรู้ในการถอดรหัสได้อย่างคล่องแคล่ว อย่างไรก็ตาม ระบบนี้ก็สร้างความรู้สึกแปลกแยกและความทุกข์ทนจากการแข่งขันระหว่างชนชั้นของผู้มีความรู้กับผู้ใช้แรงงาน นอกจากนี้ บูดีเยอร์ยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของ “สำนึกแห่งศักดิ์ศรี” (sense of honor) และ “ความเป็นอัตวิสัย” (subjectivity) ซึ่งนักวิจัยควรให้ความใส่ใจเพื่อหลีกเลี่ยงการสร้างภาวะตึงเครียดที่ทำลายศักดิ์ศรีของผู้ถูกวิจัย

มุมมองของเฟรรี: การวิพากษ์การศึกษาแบบ "ฝากธนาคาร" เฟรรีวิพากษ์การศึกษาแบบ "ฝากธนาคาร" (banking concept of education) ที่ครูยึดยึดความรู้ให้แก่นักเรียน ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำข้อเท็จจริงมากกว่าการทำความเข้าใจเพื่อสร้างความรู้ใหม่ การศึกษารูปแบบนี้ทำให้ความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนตายด้านและแปลกแยกจากความเป็นจริงทางสังคมและวัฒนธรรมของนักเรียน เฟรรีเสนอว่าการศึกษาที่แท้จริงควรมีเป้าหมายเพื่อปลูก "จิตสำนึกวิพากษ์" (critical consciousness) ในตัวผู้ถูกกดขี่เพื่อให้พวกเขาสามารถเข้าใจและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการกดขี่ได้ ทั้งเฟรรีและบูดีเยอร์ต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่า การให้แนวทางแก่ผู้เรียนในการ "อ่าน" หรือ "ถอดรหัส" เป็นสิ่งสำคัญ

การใช้ภาษาถิ่นกับการแสดงอัตลักษณ์

บทความฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่า ภาษาไทตาดเป็นส่วนหนึ่งของตระกูลภาษาไท-กระได และมีบทบาทสำคัญในการรักษา "ตัวตน" และ "เอกลักษณ์" ของชุมชน การใช้ภาษาถิ่นไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือสื่อสารแต่ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกถึงตัวตนได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เปาโล เฟรรี ที่มองว่าการนำภาษาของผู้ถูกกดขี่กลับคืนมาเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะภาษาคือเครื่องมือในการไตร่ตรองเพื่อความจริงและเป็นหัวใจของการปลดปล่อยตนเองจากโครงสร้างการกดขี่

นโยบายภาษาของไทยที่ใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาหลักของชาติมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2461 ทำให้ภาษาท้องถิ่นอื่น ๆ ถูกจำกัดการใช้และอาจละเลยภูมิปัญญาที่มาพร้อมกับภาษาเหล่านั้น การศึกษาครั้งนี้จึงเน้นย้ำว่าการจัดการศึกษาไม่ควรมีมาตรฐานเดียว แต่ควรปรับให้เข้ากับความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของผู้เรียน ดังที่การวิจัยพบว่า ภาษาไทตาดมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแสดงตัวตนและสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญาของตนเอง โดยทางชุมชนได้มีการจัดการเรียนการสอนให้ความรู้เรื่องความเป็นมา วัฒนธรรม รวมถึงภาษาไทตาดให้กับนักเรียนทุกวันศุกร์ โดยมีปราชญ์ชาวบ้านหมื่นเวียนมาให้ความรู้อยู่เสมอ ทำให้คนรุ่นใหม่สามารถเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมของตนมากขึ้น ชาวบ้านไทตาดเองก็มีการใช้ภาษาไทตาดในการสื่อสารระหว่างกันโดยมีหัวหน้าชุมชนเป็นผู้ให้ความรู้ถ่ายทอดจากความรู้ทางด้านการภาษาและวัฒนธรรมมาเป็นคู่มือที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ภาษาที่ปรากฏอยู่ในคู่มือนั้นจึงเป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การไปไร่ไปนา การทำอาหาร การทักทาย เป็นต้น สำหรับการวิเคราะห์ทางด้านภาษา ภาษาไทตาดได้มีการใช้คำสรรพนาม คำลงท้าย คำขานรับที่แตกต่างไปจากภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง ซึ่งก็ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทตาดที่เมื่อพูดก็จะสามารถแยกได้ว่าเป็นชาวบ้านใด กลุ่มชุมชนใด การใช้ภาษาไทตาดจึงทำให้เกิดความเท่าเทียมในการใช้ภาษา จนกล่าวได้ว่าชาวไทตาดเป็นอีกชนชาติพันธุ์หนึ่งของจังหวัดนครพนม

นโยบายภาษากับความหลากหลายทางการศึกษา

ผลกระทบของนโยบายภาษาไทยกลาง นโยบายภาษาของไทยที่กำหนดให้ ภาษาไทยกลางเป็นภาษาหลักของชาติมาตั้งแต่ พ.ศ. 2461 ทำให้ภาษาท้องถิ่นอื่น ๆ ถูกจำกัดการใช้และอาจนำไปสู่การละเลยภูมิปัญญาที่มาพร้อมกับภาษาเหล่านั้น นโยบายนี้ถูกมองว่าเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ปกครองในการ **รวมศูนย์การปกครอง** อย่างไรก็ตามการกำหนดให้คนในชาติพูดภาษาเดียวกันเท่านั้น ซึ่งเป็นลักษณะของนโยบายแบบผสมกลมกลืน (Assimilation Policy) ที่ต้องการดูดกลืนภาษาชาติพันธุ์ย่อยอื่น ๆ อาจเป็นอันตรายต่อการดำรงอยู่ของประเทศชาติได้

การปรับการศึกษาให้สอดคล้องกับความหลากหลาย งานวิจัยนี้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการปรับการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของผู้เรียน ตัวอย่างเช่น

โครงการในจังหวัดขอนแก่นที่มีการฟื้นฟูการสอนภาษาอีสานในโรงเรียนเพื่อรวบรวมและรักษาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าการใช้ภาษาท้องถิ่นในการศึกษามีศักยภาพในการสร้างสรรค์ความรู้และพัฒนาชุมชน

สรุป

การศึกษาในปัจจุบันควรปรับให้สอดคล้องกับความหลากหลายของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของตัวตนของผู้เรียน แนวคิดของนักคิดสองคนนี้ได้อธิบายประเด็นนี้ไว้ดังนี้:

ปีแยร์ บูดียอร์ ได้เสนอแนวคิด “ฮาบิทัส” (habitus) ซึ่งเป็นโครงสร้างภายในตัวบุคคลที่ถูกสร้างขึ้นจากการเรียนรู้และการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน บูดียอร์มองว่าการศึกษาคือตัวขับเคลื่อนระบบการผลิต โดยให้ความสำคัญกับการ “ถอดรหัส” ผลงานต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม เขาชี้ให้เห็นว่านักวิจัยมักสร้างสถานการณ์ที่ตึงเครียดขึ้นในการศึกษาทำให้ผู้ถูกวิจัยรู้สึกสูญเสียศักดิ์ศรี บูดียอร์จึงให้ความสำคัญกับ “สำนึกแห่งศักดิ์ศรี” และ “ความเป็นอัตวิสัย” ในการทำความเข้าใจผู้คน

เปาโล เฟอร์รี ได้วิพากษ์การศึกษาแบบ “เผด็จการ” ที่ครูเป็นผู้ยึดยึดความรู้ให้นักเรียน เขาเสนอว่าการศึกษานี้แท้จริงต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลูก “จิตสำนึกวิพากษ์” ในตัวผู้ถูกกดขี่ เพื่อให้สามารถเข้าใจและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการกดขี่ได้ เฟอร์รีมองว่าการนำภาษาของผู้ถูกกดขี่กลับคืนมานั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะภาษา คือ พื้นที่ย่อยของการต่อสู้และเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการไตร่ตรองเพื่อความจริง

ทั้งบูดียอร์และเฟอร์รีต่างเห็นตรงกันว่าการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติที่เชื่อมโยงคนกับโลกภายนอกอย่างสร้างสรรค์ โดยอาศัยความรู้ที่สั่งสมมาตามกาลเวลา

ประวัติศาสตร์นโยบายภาษาของไทยได้กำหนดให้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาหลักของชาติมาตั้งแต่ พ.ศ. 2461 ซึ่งส่งผลให้ภาษาท้องถิ่นอื่น ๆ ถูกจำกัดการใช้ นโยบายนี้ทำให้ภาษาไทยกลางมีบทบาทสำคัญในฐานะภาษาราชการและภาษาชาติ เป็นเครื่องมือในการรวมผู้คนและง่ายต่อการปกครอง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ปกครอง แต่ในขณะเดียวกันก็อาจทำให้ภูมิปัญญาที่มากับภาษาท้องถิ่นถูกละเลยไป

อย่างไรก็ตาม ภาษาท้องถิ่นก็มีบทบาทสำคัญในการรักษา “ตัวตน” และ “เอกลักษณ์” ของชุมชน การศึกษาจากกลุ่มไทตาดในจังหวัดนครพนมพบว่า ภาษาไทตาดซึ่งจัดอยู่ในตระกูลภาษาไท-กระได มีลักษณะทางภาษาและสำเนียงคล้ายกับภาษาอีสานอื่น ๆ เช่น ไทญ้อ ไทลาว และไทผู้ไท การใช้ภาษาท้องถิ่นนี้สามารถช่วยให้ผู้คนในชุมชนไทตาดแสดงออกถึงตัวตนและสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญาของตนเองได้โดยได้มีการจัดทำโครงการภาษาและวัฒนธรรมไทตาดทุกวันศุกร์เพื่อให้ปราชญ์ของชุมชนได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่คนรุ่นใหม่ เช่นเดียวกับโครงการในจังหวัดขอนแก่นที่มีการฟื้นฟูการสอนภาษาอีสานในโรงเรียน เพื่อรวบรวมและรักษาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้

โดยสรุปแล้ว การใช้ภาษาถิ่นอย่างภาษาไทตาดในการศึกษาไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงตัวตนได้อย่างแท้จริง แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสรรค์ความรู้และพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเปาโล เฟอร์รี ที่มองว่าภาษาเป็นหัวใจสำคัญของการปลดปล่อยตนเองจากโครงสร้างการกดขี่

เอกสารอ้างอิง

มนสิการ เฮงสุวรรณ. (2561). นโยบายภาษาในแวดวงการศึกษาไทยจากยุคผู้นำชาติพันธุ์สู่ยุคคืนความสุขให้ประชาชน. *วารสารไทยศึกษา* 14(1), 1-31.

เฟรรี, เปาโล. (2560). *การศึกษาของผู้ถูกกดขี่*. แปลโดย สายพิน กุลกนกวรรณ ฮัมดानी, กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.

สายพิน กุลกนกวรรณ ฮัมดानी, ผู้แปล. (2560). *การศึกษาของผู้ถูกกดขี่*. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.

สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. (2553). *แนวความคิดฮาปิตัสของปีแอร์ บูร์ดิเยอ กับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. (2565). *ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ “ไทตาด”*.

Césaire, A. (1972). *Discourse on Colonialism*. New York: Monthly Review Press.

Draper, John & James, Mitchell. (2017). “Report on the Completion of the Isan Culture Maintenance and Revitalization Programme”. *Journal of Social Issues in Southeast Asia*, 32(1), 200-218.